

AINEKAVA

KIRJANDUS

7.KLASS

Kirjanduse õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb eakohast ilukirjandust, arendab oma lugemisoskust ning omandab püsiva lugemisharjumuse;
- 2) väärtustab kirjandust rahvuskultuuri olulise osana ning tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- 3) mõistab ilukirjanduse kujundlikku keelt, rikastab oma sõnavara ning arendab suulist ja kirjalikku väljendusoskust;
- 4) arendab oma loomevõimeid ja suhtub loometöösse lugupidamisega;
- 5) laiendab silmaringi ning rikastab mõtte- ja tundemaailma;
- 6) kujundab kirjanduse abil oma esteetilisi ja eetilisi hoiakuid ning valmidust võtta vastutus enda elu mõjutavate valikute ja otsuste eest
- 7) avaldab arvamust ja sõnastab oma mõtteid;
- 8) hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt erinevaid infoallikaid;
- 9) loob seoseid ühiskonnas toimuva ning enda väärtuste, ootuste ja tulevikuplaanide vahel.

Kirjanduse õppe- ja kasvatuseesmärgid 7.klassis

Õpilane:

- 1) väljendab end korrekselt suuliselt ja kirjalikult, jutustab kokkuvõtvalt teoses toimunust, arutleb teoses kujutatute üle ning kirjutab omaloomingulisi töid;
- 2) loeb eakohast eri žanris väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendab lugejaoskusi;
- 3) mõistab teose lugemisel tekkivate seisukohtade paljusust, väärtustab erinevaid ideid ja kujutamisi viise;
- 4) tõlgendab, analüüsib ja mõistab kirjandusteost kui erinevate lugude ja

inimsuhete, elamuste ja väärtuste allikat ning erinevate seisukohtade peegeldajat;

5)väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;

6)kasutab vajaliku teabe hankimiseks erinevaid allikaid, nii teatmeteoseid kui ka internetti.

Õpitulemused ja õppesisu

Lugemine ja jutustamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1)on läbi lugenud vähemalt 4eakohast eri žanris väärtkirjandusteost;
- 2)loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestades ning väärtustab lugemist;
- 3)oskab tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrrelda teost mõne teise teosega;
- 4)suudab jutustada loetud teosest kokkuvõtvalt, järgides teksti sisu ja kompositsiooni.

Õppesisu

Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrd-

lemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.

Soovi

tatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Tekstilähedane jutustamine märksõnade abil. Loo jutustamine teksti

kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute

tegelaste ja sündmuste ja/või eri liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist

jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula

ja/või süžee järgi. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud

kujutluspildistjutustamine. Tutvumine erinevate meedia (raadio, televisioon, internet) jutustamisviisidega.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1)oskab vastata teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;
- 2)kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteidning tsitaate;
- 3)kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määrab teose olulisemad sündmused ning arutleb põhjuse-tagajärje seoste üle;
- 4)kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomuja käitumist, analüüsib tegelaste suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi;
- 5)arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka igapäevaelust;
- 6)leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte ning kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte;
- 7)otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse;
- 8)tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, metafoore isikustamist, võrdlusi ja algriimi;
- 9)oskab luuletusi lahti mõtestada;
- 10)eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning oskab nimetada nende tunnuseid;
- 11)oskab seletada õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ning tähendust;
- 12)seletab oma sõnadega eepika, lüürika, dramaatika, eepose, jutustuse, valmi, haiku, vabavärsi olemust.

Õppesisu

Kõnekäänd, vanasõna, mõistatus, muinasjutt, muistend, regilaul, riimiline rahvalaul. Eepika, lüürika, dramaatika. Eepos, jutustus, valm ,haiku, vabavärss.

Teose mõistmist toetavad tegevused.

Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, fantaasia-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnade või arvamusega, tekstile toetumata.

Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausete ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ning tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ning valiku põhjendamine. Probleemiolemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Teksti kui terviku mõistmine. Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseenda, teiste tegelaste ning ümbritseva maailmaga. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine ning suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmade vaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Mitme teose peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine. Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine, kirjandusliku metakeele tundmine. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja

loomine. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest.

Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise ja korduse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria ning allteksti mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine

Luuleteksti tõlgendamine. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine. Luule vorm: värss, stroof. Haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Piltluule. Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused, kompositsioon ja rändmotiivid. Muistendi tunnused. Müüdi tunnused. Kõnekäänu, vanasõna ja mõistatuse olemus. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Tänapäeva folkloor ehk poploor Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Muutuv ja muutumatu tegelane. Prototüüp Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika ning dramaatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli tunnused. Seiklus-, ulme- ja detektiivromaanide tunnused. Reisikirja olemus. Komöödia, tragöödia ning draama tunnused. Lavastus. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Kirjandusteose dramatiseerimine. Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaaderfilmis. Kirjandusteose ekraniseering. Arvustuse olemus.

Teksti esitus ja omalooming

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, taotledes esituse ladusust ja selgust ning tekstitäpsust;
- 2) kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöökirjeldus) või jutustava (muinasjutt või muistend) teksti;

Õppesisu

Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine. Korrekne kehahoid. Hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestide

jälgimine. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese

proosateksti

esitamine (dialoog või monoloog). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Omalooming. Õpilased kirjutavad õpetaja valikul lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid:

1) muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, naljaloo kõnekäändude põhjal, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga jm

2) ulme- või detektiivjutu, haiku, vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormisloo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti jm

3) muinasjutu, muistendi ja regilaulu, kujundirikka luuletuse, tegelase iseloomustuse jm

Kirjandustekstide valik.

Käsitletavat tekstid ja terviklikult loetavad kirjandusteosed valitakse

arvestusega, et esindatud oleksid kõik järgmised teemavaldkonnad.

Väärtused ja kõlblus. Enesehinnang, Eneseväärikus. Ausus enese ja teiste vastu. Iseenda ja teiste vajadused ning huvid. Kirjutatud ja kirjutamata seadused. Arusaamine heast ja halvast. Õiglus ja ebaõiglus. Kiiduväärne ja taunitav. Erinevus teistest. Eesmärgid. Eneseotsingud. Minu hobid ja huvid. Minu tervis ja tulevik. Õnnelik olemine. Minu tugevad ja nõrgad küljed. Rikkuse ja vaesusega seotud probleemid

Kodus ja koolis. Perekond. Kodu turvalisus. Vägivald kodus. Kodu toetav jõud. Armastus oma kodu ja koduste vastu. Suhted vanemate ja kasuvanematega. Eri põlvkondade ühised ja erinevad tõekspidamised. Suhted õdede, vendade, teiste lähisugulastega. Suht

ed eakaaslastega. Suhted õpetajatega. Poiste ja tüdrukute suhted. Esimene armastus. Ühised väärtused. Kohustused ja vastutus. Koostegutsemine ja üksiolek. Hirmud. Erinevad kooliprobleemid ja koolivägivald. Abivajaja ning aitaja. Sallivus teistsuguste inimeste suhtes. Mina grupi liikmena. Liidriks olek. Nohiklikkus ja tõrjutus. Piir oma ja vööra vahel. Piir lubatu ja lubamatu vahel

Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus. Kultuuride mitmekesisus. Elu eri kultuurides. Rahvuskultuur. Regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jm kultuur. Sallivus erinevate kultuurinähtuste suhtes. Matkamine kodukohas ning reisimine kaugetes maades.

Erinevate rahvaste uskumused ja tavad. Käitumine erinevates kultuuriruumides. Külalislahkus. Lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse.

Rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale. Rahvuskultuuri säilitajad ja arendajad. Kultuuriinimesed kui eesti rahvuskultuuri tutvustajad ning hoidjad. Mängiv inimene.

Ringmängud ja mängulust. Sõnamängud. Teatri võlumaailm. Mängulisus elus ja loomingus. Leidlik probleemide lahendamine. Loova mõtteviisi rakendamine. Iluelamused. Loominguline koostöö. Mängu ja elu piirid. Mängult ja päriselt.

Põhjendatud ja põhjendamata riskid. Riskeerimisjulgus. Mõtlemisvabadus ja mõtlemiskohustus

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Roheline mõtteviis. Minu osa looduse hoidmisel. Üle

ilmsed loodushoiuprobleemid. Austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse.

Hädasolija aitamine. Lemmikloomad javastutus nende eest. Tasakaal looduses.

Aastaaegade

omanäolisus. Loodus kui ilu allikas. Linna- ja maakeskkonna erinevus

Kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Mina Eesti ühiskonna liikmena. Minu juured. Seos mineviku, oleviku ja tuleviku vahel. Ajaloomälu. Traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse. Suhe keelesse. Murdekeele omapära. Kodupaiga väärtustamine. Kangelaslikkus. Rahvusidentiteet. Suhted teiste rahvuste esindajatega. Eestlaste ja venelaste suhted. Rassismiprobleemid. Teistsuguste kultuuride austamine

Teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon. Avastamisrõõm ja õppimiskogemused. Tänapäevased teabe otsimise ja edastamise võimalused. Internet kui silmaringi avardaja ja infoallikas. Internet kui ohuallikas. Keeleline mõjutamine. Käitumine suhtlusportaalides.

Infoteadlik inimene. Film ja foto kui hetke ning ajaloo jäädvustajad.

Soovituslik loend teoste terviklikuks käsitlemiseks

Eduard Bornhöhe „Tasuja“ või „Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimsed päevad“, Oskar Lutsu „Kevade“, Sass Henno „Mina olin siin“, August Kitzbergi „Libahunt“ Lydia Koidula „Säärane mulk“, Diana Leesalu „Mängult on päriselt“, Helga Nõu „Kuues sõrm“,

„Pea suu!“ või muu noorsooromaan, Katrin Reimuse „Haldjatants“,

, Aidi Valliku „Kuidas elad, Ann?“ või „Mis teha, Ann?“ või „Mis sinuga juhtus, Ann?“,

EduardVilde „Pisuhänd“, George Orwelli „Loomade farm“, üks Terry Pratchetti romaan omal valikul, üks Agatha Christie või Arthur Conan Doyle'i romaan omal valikul, üks reisi-

kiri omal valikul, vähemalt üks uudisproosateos omal valikul, üks vabalt valitud luulekogu ,

vähemalt üks paikkondliku autori proosa- või luuleteos.

Rahvaluule tekstivalik.

Eri liiki muistendid ja muinasjutud. Koha- ja ajaloolised muistendid, usundilised muistendid. Kaval-Antsu ja Vanapagana lood. Rahvalaulud (laulud sõprusest ja vaenlastest, mõistatuslaulud, pulma- ja armastuslaulud, kiidu- ja pilalaulud, tähtpäeva-, mängu- ja draamaelementidega laulud). Rahvanaljandid, anekdoodid. Piiblilood, erinevate

rahvaste müüdid. Sõpruse teemalised ja eetilisi hoiakuid kajastavad, aja, tähtpäevade ning kommetega seotud vanasõnad ja kõnekäänud. Eesti rahva mõistatusi. Paikkondliku algupäraga rahvaluuletekstid, muistendid.

Põhjalikumalt käsitletavat autorid.

Sissevaateid Fred Jüssi, Lydia Koidula, Juhan Liivi, Viivi Luige, Oskar Lutsu, Lennart Meri, Jüri Parijõe, Kristjan Jaak Petersoni, Hando Runneli, Anton Hansen Tammsaare ja Marie Underi ning mõne paikkondlikult tähtsa kirjaniku elu-, tegevus- ja loominguloosse.

Hindamine

Hinnatakse õpilase:

- 1) iseseisvat lugemist ja eri viisidel jutustamist,
- 2) teksti tõlgendamist, analüüsi ja mõistmist,
- 3) teksti esitust ja omaloomingulisi töid